

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Навчально-науковий юридичний інститут
Кафедра теорії та історії держави і права

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма «Міжнародне та європейське
право»

Спеціальність D8 Право

Галузь знань D Бізнес, адміністрування та право

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №1 від 26 серпня 2025

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Теорія держави і права
Викладач	Онищук Ігор Ігорович
Контактний телефон викладача	+380 67 551 86 30
Е-mail викладача	ihor.onyshchuk@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	очний
Обсяг дисципліни	9 кредитів ЄКТС, 270 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	<p>Консультації проводяться відповідно до Графіку індивідуальних занять зі здобувачами вищої освіти, розміщеному на інформаційному стенді та сайті кафедри https://kttidip.pnu.edu.ua/hrafik-indyvidualnoi-roboty/</p> <p>Також можливі консультації шляхом листування через електронну пошту, зокрема, що стосується виконання індивідуальних науково-дослідних завдань.</p>

2. Анотація до навчальної дисципліни

Теорія держави і права є першою дисципліною, з якої починається вивчення права у вищих юридичних навчальних закладах. Усі науки, що входять до складу права, мають спільний об'єкт дослідження – державно-правову систему суспільства. Теорія держави і права є фундаментальною наукою, яка має методологічне значення для всіх галузей юридичної науки.

Теорія держави і права дає найбільш повне уявлення про державно-правові явища і процеси, визначає закономірності виникнення, розвитку і функціонування держави і права, закладає основи політичної та правової культури, забезпечує майбутнього юриста загальнотеоретичним знанням, необхідним для засвоєння інших юридичних дисциплін, а також для практичної роботи.

На відміну від галузевих юридичних наук, теорія держави і права вивчає правову систему суспільства в цілому, її зміст і властивості, закономірності її розвитку та функціонування. Ці загальні властивості і закономірності правової системи суспільства складають специфічний предмет науки теорії держави і права.

Наука теорії держави і права включає також методологічну частину, в якій досліджуються способи (шляхи, методи, засоби) пізнання державно-правових явищ.

Оскільки об'єктами професійної діяльності здобувачів вищої освіти є суспільні відносини у сфері реалізації норм права та вирішення питань забезпечення законності та правопорядку, здобувачі вищої освіти спеціальності 081 «Право» в рамках вивчення дисципліни «Теорія держави і права» готуються до таких видів професійної діяльності, які можна поділити на основні категорії: нормотворча; правореалізаційна; правозастосовна;

експертного консультування.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Теорія держави і права» є формування у здобувачів вищої освіти компетентностей, що сприяють абстрактному та логічному мисленню, здатності формулювати власні думки, самокритичності, вмінню працювати з джерелами та фактичним матеріалом, грамотно і точно формулювати та висловлювати свої позиції, належним чином їх обґрунтовувати, брати участь у аргументованій дискусії.

Здобувачі вищої освіти повинні навчитися висловлювати в усній та письмовій формі власні думки щодо сутності, змісту і форм держави і права та базові навички щодо використання категоріального апарату юридичної науки у професійній діяльності, відстоювати свої погляди, спілкуватися вільно та грамотно спілкуватися в режимі діалогу з викладачами та іншими здобувачами вищої освіти.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Навчальна дисципліна спрямована на формування ерудованої, різнобічно розвиненої особистості, здатної використовувати весь спектр набутих компетентностей для досягнення успіху в конкурентному середовищі. Компетенції, набуті в процесі вивчення дисципліни, підвищують конкурентоспроможність молодих спеціалістів на ринку праці.

Інтегральна компетентність (ІК):

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері професійної юридичної діяльності або в процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів та правових інститутів і характеризується складністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Уміння застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.

ЗК 7. Здатність до навчання та оволодіння сучасними знаннями.

ЗК 10. Здатність діяти, виходячи з етичних міркувань (мотивів).

ЗК 11. Здатність усвідомлювати свої права та обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини та громадян в Україні.

ЗК 13. Уміння зберігати і примножувати моральні, культурні, наукові цінності та досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і техніки.

ЗК 14. Вдячність і повага до різноманітності та мультикультуралізму.

Спеціальні (професійні, предметні) компетентності (СК):

СК 1. Здатність застосовувати знання основ теорії та філософії права, знання та розуміння структури юридичної професії та її ролі в суспільстві.

СК 2. Знання та розуміння ретроспективного формування правових та державних інститутів.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття		Загальна кількість годин		
лекції		60		
семінарські заняття / практичні / лабораторні		66		
самостійна робота		144		
Ознаки навчальної дисципліни				
Курс	Спеціальність	(рік навчання)	Нормативна / вибіркова	
1,2	081 Право	1	нормативна	
Тематика навчальної дисципліни				
Тема		Кількість годин		
		лекції	заняття	сам. роб.
Тема 1. Теорія держави і права як наука та навчальна дисципліна		2	2	5
Тема 2. Походження держави		2	2	5
Тема 3. Поняття та сутність держави		2	2	5
Тема 4. Функції держави		2	2	5
Тема 5. Форма держави		2	2	5
Тема 6. Механізм та апарат держави		2	2	5
Тема 7. Походження та історичний розвиток права		2	2	5
Тема 8. Поняття, сутність та цінність права		2	4	5
Тема 9. Право і людина. Правовий статус особи		2	2	5
Тема 10. Право і суспільство. Громадянське суспільство		2	2	5
Тема 11. Правова держава та верховенство права		2	2	5
Тема 12. Право в системі соціального регулювання		2	2	5
Тема 13. Правове регулювання. Механізм правового регулювання		2	2	5
Тема 14. Законність і правопорядок		2	2	5
Тема 15. Правосвідомість і правова культура		2	2	5
Тема 16. Принципи права		2	2	5
Тема 17. Норма права		2	2	5

Тема 18. Джерела права	2	2	5
Тема 19. Нормативно-правовий акт як джерело права	2	2	5
Тема 20. Правотворчість	2	2	5
Тема 21. Система права	2	2	5
Тема 22. Система законодавства. Систематизація нормативно-правових актів	2	2	5
Тема 23. Правовідносини	2	2	4
Тема 24. Тлумачення норм права	2	4	4
Тема 25. Реалізація норм права. Застосування норм права	2	2	4
Тема 26. Юридична діяльність. Юридична практика. Юридичний процес	2	2	4
Тема 27. Правова поведінка.	2	2	2
Тема 28. Правопорушення	2	2	4
Тема 29. Юридична відповідальність	2	2	4
Тема 30. Правова система. Основні типи правових систем сучасності	2	4	4
Заг.:	60	66	144
6. Система оцінювання навчальної дисципліни			
Загальна система оцінювання курсу	<p>Визначається Порядком організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, введеним в дію наказом ректора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 19 травня 2023 р. № 309.https://efund.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/172/2023/09/poriadok-orhanizatsii-ta-provedenniaotsiniuvannia-uspishnosti-zdobuvachiv-vyshchoi-osvity.pdf, а також Методичними рекомендаціями до порядку оцінювання успішності здобувачів вищої освіти у навчально-науковому юридичному інституті (далі - МРПОУ), затвердженими Вченою радою навчальнонаукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, протокол №13 від 27 червня 2024 року)</p> <p>https://law.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/100/2024/11/metodyc-hni-rekomendatsii-proporiadok-otsiniuvannia-uspishnosti.pdf</p>		

<p>Вимоги до письмової роботи</p>	<p>Вивчення дисципліни передбачає обов'язкове виконання всіма здобувачами вищої освіти одної письмової модульної контрольної роботи. Варіант завдань складається з 5 питань. Перше запитання (описове) оцінюється максимально у 5 балів. 2 запитання передбачає чітку і коротку відповідь на запитання і оцінюються в 2 бали. 3-5 запитання мають тестовий характер і оцінюються максимально в 1 бал кожне.. Максимальний бал за</p>
	<p>контрольну становить 20. За бажанням (для отримання додаткових до 5 балів) здобувачі вищої освіти можуть виконувати індивідуальні завдання за темою відповідного семінарського заняття. Види, приклади підготовки та критерії оцінювання індивідуальних завдань <i>знаходяться на кафедрі та розміщені на сайті кафедри https://kttidip.cnu.edu.ua/denna-forma-2/</i></p>
<p>Семінарські заняття</p>	<p>Завдання для семінарських занять визначені у методичних вказівках, що розміщені на сайті кафедри https://kttidip.pnu.edu.ua/denna-forma5/, а також в системі дистанційного навчання. Максимальна кількість балів за семінарські заняття –25 (пп. 2.4.2.1 МРПОУ).</p>
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Студент допускається до підсумкового контролю за умови виконання всіх видів робіт, передбачених навчальною програмою. Наявність хоча б одного пропущеного і невідпрацьованого семінарського заняття є підставою для недопуску (пп. 3.2.2 МРПОУ). Здобувач не допускається підсумкового контролю, якщо впродовж семестру він набрав за всі види робіт менше 25 балів (пп. 3.2.3 МРПОУ).</p>
<p>Підсумковий контроль</p>	<p>Форма підсумкового контролю: екзамен 1 та 2 семестри навчання (максимум 50 балів). Форма здачі: письмова – за умов стаціонарного навчання тестові завдання – за умов дистанційного навчання та з використанням технологій дистанційного навчання на платформі https://d-learn.pnu.edu.ua/. Структура білета: При письмовій формі – за кожне завдання виставляється відповідна кількість балів, яка зазначена в білеті, якщо відповідь на питання неповна – проставляється відповідна частина балів із зазначеної. При тестовому контролі знань в системі дистанційного навчання правильна відповідь на тестове завдання передбачає відповідні бали, які зараховуються студенту автоматично.</p>

Обчислення балів для здобувачів денної форми навчання, якщо з навчальної дисципліни передбачено семестровий контроль у формі екзамену здійснюється відповідно до п. 4.4 Положення про порядок оцінювання успішності здобувачів вищої освіти у Навчально-науковому юридичному інституті Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Підсумковий бал з навчальної дисципліни складається з

підсумкового семестрового балу та балу за екзамен. Упродовж семестру здобувач отримує бали за різні види робіт, які додаються в підсумковий семестровий бал. Підсумковий семестровий бал складається з суми балів, отриманих здобувачем денної форми навчання за свою навчальну діяльність протягом семестру і дорівнює сумі підсумкового балу за семінарські (практичні, лабораторні) заняття та самостійну роботу (максимально 25 балів), балу за модульну контрольну роботу (максимально 20 балів) і балу за індивідуальну роботу (максимально 5 балів) та/або участь у науковій роботі (максимально 10 балів) і в сукупності може складати максимально 50 балів.

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи:

Зміст питань, форма та структура завдань та інструкції щодо виконання обов'язкових (письмових модульних контрольних робіт) та додаткових письмових робіт визначаються викладачем, що проводить семінарські заняття, за погодженням з викладачем, що проводить лекційні заняття (Розділ 3 МРПОУ). За бажанням (для отримання додаткових балів) студенти можуть виконувати індивідуальні завдання (пп. 3.1.4.1-3.1.4.3 МРПОУ). Види індивідуальних завдань та інструкції щодо їх виконання знаходяться на кафедрі та на сайті кафедри <https://kttidip.pnu.edu.ua/denna-forma-5/>

Академічна доброчесність:

очікується, що студенти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлюючи наслідки її порушення, що визначається Положенням про запобігання плагіату у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» Нова редакція Положення про запобігання академічному плагіату (pnu.edu.ua). Реагування на порушення академічної доброчесності здійснюється відповідно до встановлених процедур https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2024/05/pr.01.1.1-08_2024-protsedura_8_universytet.pdf.

Відвідування занять:

Очікується, що всі студенти відвідають лекції і семінарські заняття. Пропуски занять відпрацьовуються в обов'язковому порядку. Студент зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття впродовж двох тижнів з дня пропуску заняття (абз. 1. пп. 3.1.2 МРПОУ). За пропущені лекційні заняття без поважних причин в обсязі, що перевищує 10% від загальної кількості лекційних годин, які відведені на навчальну дисципліну відповідно до робочого навчального плану, керівник курсу віднімає 5 балів від підсумкового семестрового балу студента (абз. 2. пп. 3.1.2 МРПОУ).

Неформальна освіта:

Питання визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті регулюється Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2023/05/02-07.33_2022-polozhennia-pro-vyznannia-rezultativ-navchannia-zdobutykh-shliakhom-neformalnoi-osvityv-prykarpatskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-vasyliya-stefanyka.pdf

1. Загальна теорія держави і права: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / [М. В. Цвік та ін.]; За ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2010. 583 с.
2. Загальна теорія права: підруч. / За заг. ред. М. І. Козюбри. К.: Ваіте, 2015. 392 с.
3. Загальна теорія права: підруч. / О. В. Петришин та ін.; за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.
4. Крестовська Н. М., Матвєєва Л. Г. Теорія держави і права: Підручник. Практикум. Тести. К.: Юрінком Інтер, 2021. 584 с.
5. Онищук І. І. Правовий моніторинг: проблеми методології, теорії та практики: монографія. Івано-Франківськ – Дрогобич: Коло, 2017. 512 с.
6. Онищук І. І. Техніка юридичного письма в нормативно-правових актах: монографія. 2-ге вид., стер. Харків: Право, 2019. 226 с.
7. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: Навч. посібник / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Вид. 10-е, доповнене. Л.: Край, 2008. 220 с.
8. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник / Харк. нац. ун-т внутр. справ. 4-те вид., доповн. і переробл. К.: Прав. єдність, 2014. 524 с.
9. Теорія держави і права : підручник / [О. М. Бандурка, О. М. Головка, О. С. Передерій та ін.]; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 416 с.
10. Теорія держави і права в схемах та таблицях: навчальний посібник / Кол. авт.; за заг. ред. Л. Р. Наливайко. К.: «Хай-Тек Прес», 2020. 296 с.
11. Теорія держави і права: навчальний посібник / Я. О. Тицька, Н. М. Крестовська, Л. Г. Матвєєва, Н. В. Атаманова, Н. Б. Арабаджи . Міжнародний гуманітарний ун-т. Одеса, 2021. 193 с.
12. Теорія держави та права: навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.]; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. К. : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
13. Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. Теорія держави і права: навч. посібник. Львів: ЛьВДУВС, 2020. 268 с.
14. Barack-Erez Daphne. The doctrine of legitimate expectations and the distinction between thereliance and expectation interests. *European Public Law*. 2005. Vol. 11 (4). URL: <http://www.tau.ac.il/law/barakerez/articals/legitimate.pdf>.
15. Barker S., Anderson E. Cinderella at the Ball: Legislative Intent in Canadian Courts. *Canadian parliamentary review*. Summer 2015. P. 15–21.
16. Bix B. H. Legal Interpretation and the Philosophy of Language. Edited by Lawrence M. Solan and Peter M. Tiersma. *Oxford Handbook of Language and Law*. 2012. P. 145–155. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199572120.013.0011
17. Black's Law Dictionary. Eighth edition / editor in Chief B. A. Garner. St.Paul: Thomson-West, 2007. 1810 p.
18. Chesterman S. An International Rule of Law? *The American Journal of Comparative Law*. 2008. Vol. 56. No. 2. Pp. 331–361.
19. Maringele S. European Human Rights Law. The work of European Court of

8. Рекомендована література

- Human Rights illustrated by an assortment of selected cases. Hamburg: Anchor Academic Publishing, 2014. 144 p.
20. McLeod I. Literal and Purposive Techniques of Legislative Interpretation: Some European Communities and English Common Law Perspectives. *Brooklyn Journal of International Law*. 2004. Vol. 29. №3. P. 1109–1134.
21. Mellinkoff, D. *The Language of the Law*. Boston, Toronto: Little, Brown and Company, 1963. 526 p.
22. Minnikes I. A., Minnikes I. V. Historical interpretation in law: content and types. *Pravoprименenie = Law Enforcement Review*. 2022. Vol. 6, no. 2. P. 5–18. DOI: 10.52468/2542-1514.2022.6(2).5-18.
23. Onyshchuk I. Legal monitoring in parliamentary activity: the international experience. *Sintesi dialettica*. 02.07.2015. P. 2. URL: http://www.sintesidialettica.it/leggi_articolo.php?AUTH =237&ID=527
24. Onyshchuk I. Scientific approach to legal monitoring in Ukraine. *Baltic journal of law*. 2016. №2/3 (41–42). P. 37–44.
25. Onyshchuk I., Onyshchuk S. The effect of socio-psychological and linguistic factors on the quality of the legislation system of Ukraine: [§ 3.9]. *Innovations in Science: The Challenges of Our Time*. Monograph. Ed. by R. Iserman, M. Dei, O. Rudenko & V. Lunov. Vol. 2. Chicago: Accent Graphics Communications & Publishing, 2019. Pp. 184-195.

Викладач:

Онищук Ігор Ігорович, доктор юридичних наук, професор